

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 5 mars 1909 kl. 2,30 e. m.

Betänkande, i anledning af väckt motion om revision af gällande bestämmelser angående försäljning af vin och starkare maltdrycker i stad.

I en inom Första Kammaren af herr *Hildebrand* väckt motion, n:o 33, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, anföres följande:

»Allt arbete till nykterhetens främjande bör vara fullt genomtänkt och fullt planmässigt, så att den ena åtgärden ansluter sig till den andra, alla tillhoppa bildande ett systematiskt helt. I en annan motion söker jag klargöra den punkt, till hvilken nykterhetsrörelsen i stort sedt kommit här i landet och tillika angifva den närmaste tidens antagligaste utveckling. Af där angifna skäl ser jag icke den rena förbudspolitikens välsignelser, men håller dock före, att man noga bör studera liknande rörelser och företeelser i andra länder (se motion n:o 28) och i tid bereda sig på konsekvenserna af en fortsatt vetorörelse inom kommunerna (se ofvan nämnda motion n:o 28), samt också söka stärka och utveckla det inhemska system, som vi redan äga i göteborgssystemet.

Allt arbete i nykterhetens tjänst går ytterst ut på att förhindra omåttligt förtärande af spritdrycker. Den ene ser den enda vägen därtill i allmänt förbud för hela landet eller för kommunen. Den andre anser bättre att

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 5 Saml. 1 Afd. 11 Häft. (N:o 11).

reglera spritdrycksförsäljningen. På den senare vägen har man slagit in i fråga om brännvinsförsäljningen: antalet utskänkingsställen har minskats, särskildt i storstäderna, brännvinets alkoholhalt har nedsatts och flere andra restriktioner fastställts. Men brännvinet är ej den enda rusgifvande drycken. Vinkonsumtionen är jämförelsevis liten, hvarför man ej synes behöfva taga annan hänsyn till vinet än såsom i försäljningshänseende likställdt med ölet. Större betydelse har detta och öfver hufvud taget *de starkare maltdryckerna*.

Följande tabell synes belysande nog:

Konsumtionen af alkoholhaltiga drycker inom landet åren 1861—1905.

Medeltal pr år (respektive redovisningsår).

År	Brännvin och sprit å 50 % alkohol. Liter pr inv.	Vin. Liter pr inv.	Maltdrycker (utom svag-dricka). Liter pr inv.	Ren alkohol i liter pr inv.		
				i brännvin och sprit.	i vin.	i maltdrycker (utom svag-dricka).
1861—65	10,7	0,4	11,2	5,34	0,04	0,45
1866—70	8,7	0,4	10,7	4,35	0,04	0,43
1871—75	11,8	0,8	15,1	5,92	0,08	0,60
1876—80	10,1	0,7	17,3	5,05	0,07	0,69
1881—85	8,0	0,7	18,9	4,02	0,07	0,75
1886—90	7,1	0,5	23,2	3,57	0,05	0,93
1891—95	6,9	0,6	26,0	3,34	0,06	1,04
1896—1900	8,1			4,05		
1901—05	7,6			3,8		
1903—04			26,7			1,07
1904—05			28,9			1,16

Anm.: Först från 1903—04 finnas officiella siffror för starkare maltdrycker. Siffrorna till 1895 äro hämtade ur bilaga 1 till »Underdånigt betänkande af kommittén för revision af gällande stadganden angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.» (1900). Tilläggsiffrorna för brännvin etc. äro officiella. Siffrorna för ren alkohol efter 1895 äro uträknade efter samma grunder som i nämnda tabell.

Denna tabell är ganska märklig. Brännvinet (reduceradt till viss alkoholhalt) visar ganska lika, tidtals sjunkande siffror, under det att ölets konsumtion hastigt sväller ut.

Nu synes det vara tämligen klart, att, liksom allt för starka restriktioner vid utskänkningen af brännvin öka literförsäljningen, så kan en

starkt tillbakahållande brännvinsförsäljningspolitik drifva upp ölkonsumtionen. Om göteborgssystemet i en stad inskränker krogarnas antal, blir dock siffran för ölkaféer och ölförsäljningsställen lika eller ökas. Vill man inskränka alkoholkonsumtionen i dess helhet, så måste man vidtaga någon kompletterande åtgärd rörande ölet, ty det nuvarande försäljningssystemet är halft.

En åtgärd, som, teoretiskt sedt, ligger nära till hands, är eliminering i största möjliga utsträckning af det egna intresset vid *ölförsäljningen*, det vill säga ölets indragning under ett system, som liknar göteborgssystemet. Frågan är endast *om* och *i hvilken utsträckning* en sådan anordning är praktiskt möjlig.

Frågan har tidigare varit före vid Riksdagen. Så framlade hr Wiesegren en motion vid 1896 års riksdag, däri han föreslog en skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning, huruvida icke gällande bestämmelser angående försäljning af vin och maldrycker *i stad* må kunna så förändras, att sagda försäljning i den omfattning, som på grund af förhållandena prövas nödig, må kunna öfverlätas å bolag, som bildats för att i sedlighetens intresse ombesörja brännvinsförsäljningen inom staden och fått rätten härtill åt sig öfverläten.

Motionären tänkte sig således, att samma bolag skulle handhafva brännvins- och ölförsäljningen. »Såsom ledande grundsatser vid utförandet af en så beskaffad åtgärd bör dock, efter min åsikt, bestämmas, att bolag, som fått sig detta uppdrag lämnadt, icke må i samma lokaler genom samma föreståndare eller ens i samma hus utöfva försäljning af båda dryckerna, utan tvärtom tillförbindas att fullständigt särskilja brännvinsförsäljningen från ölförsäljningen, så att brännvin icke tillhandahålles på ölkrogen och heller icke öl å brännvinskrogen; att räkenskaperna för de båda försäljningsslagen hållas sins emellan fullkomligt åtskilda; samt att särskilda bestämmelser meddelas rörande användningen af den på ölförsäljningen uppstående handelsvinst, hvilken jag anser icke borde få användas för andra syften än sådana, som direkt tjäna de obemedlade klassernas intressen. Jag tänker härvid främst på åtgärder, som gagna deras barn, såsom t. ex. anordnandet af arbetarbostäder, hvilkas betydelse för ett verkligt hemlif bland dessa klasser lätt torde kunna förstås, uppfostringsanstalter för vanvårdade barn, likasom ock andra förfoganden, genom hvilka en klartänkt människokärlek vet att tjäna både samtidens och framtidens välförstådda bästa.»

Första Kammarens tillfälliga utskott (n:o 1) hemställde om bifall till

motionen. Kammaren afslog den dock, hvarmed frågan för den gången var fallen.

I januari 1902 hölls på inbjudan af *Svenska nykterhetssällskapet* en konferens, vid hvilken närvaro representanter för detta sällskap (bland andra generaldirektören och ledamoten af Riksdagens Första Kammare S. Wieselgren och nuvarande ledamöterna af Riksdagens Andra Kammare direktör E. Beckman och biskop K. H. Gez. von Schéele) samt *Världsgoodtemplarorden* (ordenschefen, ledamoten af Riksdagens Andra Kammare W. Styrlander och redaktören och ledamoten af Riksdagens Andra Kammare O. Eklund), *Nationalgoodtemplarorden*, *Templarorden* (ordenschefen E. Ekman och ledamoten af Riksdagens Andra Kammare J. Ericsson i Vallsta) och *Sveriges blåbandsförening* (redaktören och ledamoten af Riksdagens Andra Kammare J. Byström) och där enhälligt uttalades såsom önskemål:

»att försäljningen af de starkare maltdryckerna ordnas i enlighet med det så kallade göteborgssystemet och att genom lag stadgas, att därvid uppkommande penningevinst i sin helhet brukas för dryckenskapens bekämpande, exempelvis, bland annat, genom beredande af egna hem för våra arbetare».

Vid 1904 års riksdag var frågan åter före. Andra Kammaren beslöt enhälligt ingå till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande för Riksdagen af en lag med, bland annat, bestämmelsen, att äfven handeln med vin och starkare maltdrycker kunde få öfverlåtas åt bolag, stiftadt endast i sedlighetens intresse. Första Kammaren gillade väl syftet, men ville likväl ej biträda beslutet, enär kammaren antog, att Kungl. Maj:t äfven utan påminnelse af Riksdagen skulle låta verkställa en omarbetning af hela maltdrycksförfattningen i anslutning till brännvinsförsäljningslagen.

Genom 1905 års lagstiftning blef frågan icke löst.

Redan i februari samma år upptogs den vid tredje allmänna mötet mellan ombud för utskänkningsbolagens styrelser. Visserligen framhöllos åtskilliga svårigheter för tankens realiserande, beroende bland annat därpå, att ölet ej allenast vore en rusdryck utan äfven i stor utsträckning en med måtta njuten dryck i hemmen; den konsumerande allmänheten vore van vid flere olika sorter och tillverkningar, hvartill kommer att ett stort antal personer genom ölhandelns monopoliserande skulle beröfvas sin viktigaste inkomst.

Mötet beslöt öfverlämna frågan till utredning af förtroendenämnden.

Vid nästa allmänna möte, i november 1908, förevar frågan till ny behandling, nu på grundvalen af ett positivt förslag af förtroendenämnden.»

Härefter anför motionären utdrag ur den föreslagna formuleringen af 14 och 15 §§ i kungl. förordningen angående försäljningen af vin och öl, hvarefter han i dess helhet meddelar förtroendenämndens motivering. Härefter fortsätter motionären:

»Såsom framgår af ofvanstående framställning har tanken på ölförsäljningens koncentring i stad omfattats med sympatier såväl inom nykterhets-sällskap som bland utskänkningsbolagens ledande män. Den förefaller äfven vara af den betydighet, att den å nyo, enligt min mening, bort dragas inför Riksdagens pröfning.

Jag inser förvisso, att svårigheterna äro stora, ej minst därför att ölet är en helt annan vara än brännvinet, föga hållbar och därför lämpad för hastig afsättning. Ett par af de bestämmelser, som föreslagits af utskänkningsbolagens förtroendenämnd, må särskildt understrykas, såsom att tillverkare af öl må kunna själf försälja sin vara till fast boende personer i deras hem samt att innehafvaren af försäljningsrättighet må kunna i hemmen distribuera varan — bådadera till hemkonsumenternas bekvämlighet och den förra till bryggerinäringens ekonomiska tryggnad. Skulle sådana stadganden leda till missbruk, finge de naturligtvis ändras; i alla händelser skulle deras tillämpning högst väsentligt underlätta öfvergången från nuvarande försäljnings- och distribueringsförhållanden till ett bolagssystem.

Af särskild vikt är, att nettobehållningen skulle gå — icke till staden, utan *till staten*. Därmed vinner man den påtagliga fördelen, att stadskommunernas finanser ej ytterligare förbindas med spritdryckskonsumtionen och att de absolutistiska nykterhetsvännerna således ej behöfva motsätta sig denna bolagstanke såsom stridande mot deras arbete för det lokala vetots användning. Utan att ytterligare krängla till situationen i städerna, skulle tankens realiserande helt visst skapa en bättre och enhetligare situation i fråga om spirituosa försäljningen öfverallt, där det lokala vetot icke komme till användning, främst i storstäderna.

Slutligen vill jag framhålla önskvärdheten däraf, att i händelse bolagssystemet utsträcker till ölförsäljningen, den staten tillkommande nettobehållningen måtte användas till sådana mer tillfälliga utgifter, som uppförande af tuberkolossanatorier, sjukhus, arbetarebostäder och dylikt, men icke till bestridande af årligen återkommande förvaltningsutgifter etc., i det man lätt kan tänka sig, att med fortsatt användande af det lokala vetot netto-beloppet kan afsevärdt fluktuera från tid till tid.

Under hänvisning till ofvanstående tillåter jag mig värdsamt föreslå, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida och i hvilken utsträckning nu gällande bestämmelser angående försäljning af vin och starkare malt-drycker *i stad* lämpligen må kunna förändras därhän, att i sedlighetens intresse bildadt bolag må kunna öfvertaga sagda försäljning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som i brännvinsförsäljningsförordningen är stadgadt om brännvinsförsäljningens öfverlämnande åt sådant bolag, dock att uppkommen nettobehållning må öfverlämnas till statskontoret att enligt statsmakternas bestämmande användas till nykterhet, sedlighet och god folk känsla gagnande ändamål.»

Utskottet.

Tvifvelsutän vore det af betydelse, om handeln med vin och starkare malt-drycker kunde liksom brännvinshandeln inordnas under regler, liknande dem, som äro kända tecknande för det så kallade göteborgssystemet. Beträffande möjligheten häraf torde det kunna förutsättas, att ett öfverlåtande af handeln med sådana varor åt bolag, bildade i det af motionären angifna syfte, skulle verka tryggande med afseende å efterlefnaden af lagens restriktiva bestämmelser i fråga om dylik handel. Hufvudsyftet med göteborgssystemet är emellertid, såsom också motionären framhåller, att från den handel, hvarpå det tillämpas, utestänga det enskilda intresset. Och i fråga om möjligheten af effektiva anordningar i sådant syfte finner sig utskottet icke öfvertygad af den motivering, motionen innehåller. Motionären medgifver själf, att stora svårigheter äro förenade med göteborgssystemets tillämpning på ölhandeln. Och han påpekar i detta sammanhang, att ölet är en helt annan vara än brännvinet. I sådant afseende vill utskottet framhålla, att, under det att brännvinets kvalitet kan genom allmänna föreskrifter bestämmas, ölet är en vara, hvars kvalitet växlar alltefter svårbestämbara och till dels af yrkeshemligheten skyddade skiljaktigheter i tillverknings-sättet. Under det att brännvinet kan inköpas och dess värde bestämmas efter exakt bestämbara grunder — sprithalten och spritens renhet — måste ölet vara underkastadt bedömande ur smakens synpunkt. Detta skulle medföra, att bryggerierna komme i ett fullständigt beroende af ett monopoliseradt ölhandelsbolag. Och däraf blefve åter en följd, att det för hvarje bryggeri, som tillhörde ett sådant bolags verksamhetsområde, blefve ett lifsvillkor att skaffa sig inflytande inom bolaget. Då det icke gärna vore möjligt att hindra bryggerierna från att ernå ett sådant inflytande, skulle

Bevillningsutskottets Betänkande N:o 11.

sålunda ett för nykterhets-saken farligt enskildt intresse komma att göra sig gällande inom bolagen.

Till äfventyrs kan det på brännvinshandeln tillämpade göteborgssystemet komma att utveckla sig på ett sådant sätt, att därigenom ledning kan blifva gifven för en tillfredsställande lösning af frågan om maltdryckernas underordnande under ett liknande system; men under nuvarande förhållanden anser sig utskottet icke äga tillräckligt vägande skäl att tillstyrka Riksdagen att till Kungl. Maj:t afåta en skrifvelse i det af motionären angifna syfte.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer bevillningsutskottet,

att förevarande motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om revision af gällande bestämmelser angående försäljning af vin och starkare maltdrycker i stad icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 mars 1909.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservation:

af herrar *A. E. Håkansson*, *G. Jansson* i Krakerud, *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, *F. O. Berg* i Göteborg, *Kvarnzelius*, *Röing* och *L. J. Carlsson* i Malmberget mot vissa delar af motiveringen.

Herrar friherre *Beck-Friis*, friherre *Trolle*, *Hammarström*, *Branting* och *Schotte* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit, de tre förstnämnde i behandlingen och de bägge sistnämnde i den slutliga behandlingen af detta ärende inom utskottet.
